

מאורת שלום חג שמח וכשר

❖ יוצא לאור ע"י בית המדרש אור שלום ❖ קרית ארבע ת.ד. 88 מיקוד 90100 ❖ העורך - בן ישי עזיהו ❖

[/http://www.ohrshalom.net](http://www.ohrshalom.net)

info@ohrshalom.net

שנת השמיטה תשס"ח

"ושאינו ידוע לשאול את פתח לו שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" אמר האדמו"ר בשם אביו רח"י זיע"א, שזה מדבר על הגלות מיני חורבן בית שני ועד היום, שאנו משוקעים בגלות הזו בכל מיני צרות וייסורים, ועל כך מרמז בעל ההגדה שאנו דור יתום ואלמן, לא נביא ולא צופה ואין אנו יודעים על מה. וזה הרמז "ושאינו ידוע לשאול", על דרך מאמר הגמרא [תענית] ג' שאלו שאלות שלא כהוגן והקב"ה נתן להם כהוגן, ואלו הם אליעזר עבד אברהם שנדמנה לו רבקה, ושאלו מלך ישראל שנדמן לו דוד, וכלב, על כל פנים רואים שיפתח הגלעדי אמר שלא כהוגן והזדמן לו שלא כהוגן, וזה אנחנו בגלות הזו שאין אנו יודעים מה לבקש מהקב"ה בכדי שלא נהיה מתפללים שלא כהוגן, וזה שאנו בגדר "אינו ידוע לשאול", שאין אנו יודעים להתפלל לקב"ה ולבקש היאך יושיענו בעת הזו.

לכן רמז לכך בעל ההגדה שבעת אשר כזו "את פתח לו", שירמוז לקב"ה שיפתח לנו זרע קודש בני אברהם יצחק ויעקב שערי רחמים ורצון, כי הוא בעל הרצונות וידוע את כל הנצרך לנו והוא יפתח לנו שערי ישועה שאנו צריכים להם בעת הזו כאשר היה בגלות מצרים. ובהיות ש"אינו ידוע לשאול" שבנו בא בשל מיעוט זכויותינו מעשים טובים צדקה וחסד שנוכל לפייס את השי"ת שיגאלנו מצד מעשינו ומצד התעוררות דלתתא, "את פתח לו" בהתעוררות דלעילא, למען שמו הגדול והקדוש הנקרא עלינו.

אלא, שיש חובה עלינו להיות בבחינה של "שאינו ידוע לשאול" – היינו שיש לנו מה לשאול ולבקש אלא שמירת חטא ומירת שמיים יודעים אנו שאין אנו כדאיים והגונים לכך, על כן נעשה תשובה ובטרם הכנס ליל הפסח, שלא נפסח על עניינים הגשמיים והרוחניים, אלא נפשפש בהם בחורים ובסדקים בכוח נ"ר מצווה, נפש רוח שבו מצד הקדושה, ונבער את החמץ שבלב, גאוה כעס ושאר מזיקים נגעי אדם, אשר פעל יצר וטיפח באיוולתו, בימי החושך והגלות, ואל יירא מהם כי בודאי בשגגה נעשו, בגלות חושך צרה וצוקה, כי הוא זרע קודש, ישראל שחטא ישראל הוא, שהוא בחינת לי ראש, ראש וראשון כחודש הראשון הוא לכם לחודשי השנה, והכל מתחדש בו והכל נכלל בו שפע ברכות אור והארות אין סוף לכל אשר ישראל יכונה.

ובכוח התשובה וקבלה לעתיד, ביעור מידות המגונות והחמץ שבלב אזי תבוא התעוררות דלעילא, ויאיר בנו בחינת "את פתח לו" ר"ת פל"א, שהוא בחינת "פלא", אשר חקק השי"ת בבריאה להיותו מדלג ופוסח על חטאי עמו בניו האהובים בדבר קטן שעושים תשובה ומיד "ופסחתי עליכם" וכתרגום אונקלוס "ואיחוס עליכון" שהוא ענין של רחמים הבאים מצד אב על בנו ואע"פ שחטא אהבו ועל כן "שחרו מוסר".

והוא שרמז בעל ההגדה "ושאינו ידוע לשאול" מחמת שבוש הוא ממעשיו ושם מבטחו בה' יתברך וממילא מבקש הוא ברחמים מאתו יתברך "את פתח לו" כי אינו ראוי לבוא ולהתפלל ולבקש כהוגן, ושורש דברים בתורה הקדושה שנאמר "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר" הוא היום בו תהיה הגלות "וחושך יכסה ארץ וערפל לאומים", אזי צריך שתתעורר מלמעלה בחינת גאולת ישראל, למען שמו יתברך "עשה למען שמך", והוא שרמז הפסוק "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים", בעבור "זה" חודש ניסן והגאולה "החדש הזה לכם" "עשה ה' לי בצאתי ממצרים" עשה אז ויעשה בגאולה האחרונה "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שהוא הפלא הגדול שאע"פ שאינם ראויים לכך, אלא במיעוט מעשה ותשובה יגאלו.

והוא שאמרו רז"ל "ואמר רבי יוחנן: אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב" כי אין בנו מי שיהיה אומר שאין במעשיו שמך של פניה, ועל דא יפסח הקב"ה בתשובה קלה, והוא שתמצא את הנאמר בהגדה "את" "פתח" "לו", שירמוז להשי"ת מאל"ף ועד תי"ו, הוא ראשון והוא אחרון, "פתח" כמנין "כי אבי ואימי עזבוני והוי"ה יאספני" והוא הרמז במילת "לו" כי "לו אנחנו עמו, וצאן מרעיתו" ונזכה בודאי "באו שערינו, בתודה חצרתיו בתהלה, הודו לו, ברכו שמו. כי-טוב ה', לעולם חסדו, ועד דר ודר, אמונתו" בגאולתנו האחרונה יבנה בית קדשו באש מן השמיים בוא יבוא ברינה "פתאום יבוא אל היכלו".

בפתע פתאום הוא הפל"א של א"ת פ"תח ל"ו. אכי"ר.

מאורות - ספירת העומר -

כתב רבינו אבי המהרי"א אלכסנדר סנדר זיע"א [זכרון דברים] על הפסוק "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה" וז"ל: וזה נצטווינו ממחרת הפסח, וקרא אותו שבת, והיינו לטעמא דבאמת השגה גדולה השיגו ישראל בליל פסח, כמבואר "ובמורא גדול" זו גילוי שכינה, וצוה לנו הש"י שלא יעלה [על לבנו] שהשגנו די אלהותו יתברך, לזה צוה לנו לספור מ"ט יום המרמזים על מ"ט שערי בינה, דהיינו שבכל יום יבין ויתבונן שמה שהשיג מגדולת הבורא ביום אתמול, עדיין יש להשיג יותר.

וצוה השי"ת שנספור עד הגיענו ליום חמישים שהוא שערי בינה החמישים, וידוע דנ' מרמז על אין, ויבוא למדרגה גדולה כזו שיהיו השגותיו בגדר אין, מה שאין כן מדרגות המ"ט, המה שמבין בכל פעם מה שלא השיג עדיין בשלמות דעת הבורא.

אבל, השער הזה שאדם מגיע להתבוננות גדול כזה בגדולת אלוהותו יתברך ויתעלה שמו שיהיה בבחינת אין, והוא יובל הגדול עלמא דחירותא, שממש השיגו ישראל התורה הקדושה, כמבואר בזוהר בשלח, בזה"ל "מסטר דיובלא אתיבהת להו אורייתא, שיצאו לחירות ממלאך המות ומשאר דברים.

ולזה אמר הכתוב "ממחרת השבת", דיודע שהשבת גם כן מרמז לשני פנים. למידת מלכות אשר מלכותו בכל משלה, ולמידת הבינה כמבואר אצלנו [במקום אחר] פירוש הפסוק "תן חלק לשבעה וגם לשמונה", וצוה לנו השם הנכבד יתברך ויתעלה זכרו לעד ונצח נצחים, ביום החמישים כשנבוא למדרגה של אין, אל יפול ליבנו עלינו, רק "הקרבתם מנחה חדשה לה", כלומר מנחה מרמז על מסירות הנפש הגדול לה', כמאמרם על "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה", חדשה השיגו מוחין חדשים להשיג מחדש מגדולת הבורא יתעלה שמו, "לה", כלומר דעת הבורא ית"ש. [עכ"ל].

מאורות אוצר החיים

"וספרתם לכם ממחרת השבת גו' – מדיני המצוה למימני יומי ושבעי בכל לילה שיהיו תמימות. וכל לילה חלק מצוה בפני עצמו, ואם שכח ולא מנה בלילה מונה ביום בברכה, ואם גם ביום שכח, מונה בשאר לילות עם כל ישראל בברכה. כך הוא דעת הראשונים ואין ביד פוסק אחר להכריע נגד רוב בנין ורוב מנין, וכך הונהג אאמו"ר זצ"ל וכל הצדיקים כך הלכה פסוקה בלי גמגום, שאם שכח לספור יום אחד, סופר בשאר לילות בברכה, שאם אתה אומר לו שלא יברך, גם הוא אינו סופר בכונה והוא על חנם. שכך הלכה פסוקה בכל הראשונים ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים."

החידה לחג

1. 4 שמות יש לחג הפסח. מה הם ?
2. מדוע נקראת המצה בשם: "לחם עוני" ?
3. מה משמעות השם: "פסח" ?
4. מדוע נכללה ביצה קשה בשולחן הסדר ?
5. ציין שמות של 5 סוגי מצות.
6. מה פירוש המילה: "אפיקומן" ?
7. אילו דברים בהגדה של פסח קשורים למספר 4 ?
8. מה משותף לחגים: פסח, פורים וחנוכה ?
9. מה הטעמים לכך שמכינים בליל הסדר 3 מצות ?
10. בקערת הסדר יש המשתמשים בתפוח-אדמה או צנון ?
11. למה מתייחסים השיעורים הבאים בהלכות הפסח: בתור "כרפס". מדוע ?
12. מה דינו של אדם שבמקום לאכול, בלע א. מצה
13. רבן גמליאל אמר: "מי שלא אמר בפסח 3 דברים לא יצא". מה הם ?
14. מהי כמות היין המינימלית הנדרשת לכוס בליל הסדר ?
15. כנגד מה תיקנו לשתות 4 כוסות ?

יום ה' יב' ניסן

תענית בכורות מוקדם. ונוהגים להקל בסעודת מצוה, ולכן נהגו לסיים מסכת כדי לתת לבכורים אפשרות להשתתף בסעודת מצוה ולא יתענו.

ערב פסח (מוקדם) יום ו', י"ג ניסן

כיון שערב פסח חל בשבת, מקדימים בדיקת חמץ ונוהגי ערב פסח בחלקם ליום שלפניו. בדיקת חמץ: אין להתחיל במלאכה או בסעודה, ביום חמישי בערב, כחצי שעה לפני הלילה. מיד אחרי תפילת ערבית בודקים את החמץ לאור הנר. לפני הבדיקה מברך "על ביעור חמץ", ומכוון על הבדיקה והביטול שבליה, על שרפת החמץ ביום, ועל הביטול בש"ק. אין לדבר בין ברכה לבדיקה אלא לצורך הבדיקה, ואם דיבר צריך לחזור ולברך (וראו שלא לדבר עד גמר הבדיקה). יש לבדוק כל מקום שמכניסים בו חמץ, כולל מכונית. את המכונית יש לבדוק לאור פנס! אפשר לבדוק באמצעות שליח. שליח הבודק מתחילת הבדיקה - הוא המברך. אם השליח ממשיך או גומר בדיקה שהתחיל אחר, אינו מברך. אחר הבדיקה אומר בשפה המובנת לו: "כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי דלא חמיתיה ודלא ביערתיה, ליבטל וליהוי כעפרא דארעא". בעברית: "כל חמץ ושאר שיש ברשותי, שלא ראיתיו ושלא ביערתיו, יבטל ויהיה כעפר הארץ".

שחרית, שורפים את החמץ כמו בשנה רגילה לפני סוף השעה החמישית, בערך 11.16 אבל כל חמירא (ביטול החמץ) אומרים למחר, ב-ד"ד ניסן לפני השעה 11.15 (שעון קיץ).

משאירים מזון לשתני סעודות, לליל שבת ולשבת בבוקר. אכילת מצה אסורה עד ליל הסדר. תבשילים העשויים קמח מצה מותרים בשבת זו. האוכלים כזית פת חמץ בתחילת הסעודה, אחרי שטיפת הפה וניקוי המגשים עוברים למקום אחר לאכול מאכלים כשרים לפסח. כדאי לאכול את סעודת השבת בכלים חד-פעמיים, ובכך לחסוך את הטיפול בכלי חמץ בשבת זו. כדאי להכין היום, יום שיש, את צרכי ליל הסדר, כגון חרוסת, כדי לא לעכב את עשייתם במוצאי שבת. מנהג יראים להדר ולאפות מצות מצוה אחר הצהרים, והשנה בלי אמירת הלל. מתעסקים בה רק אלה החייבים במצוות מן התורה, ולא קטנים פחותים מ"ג שנים. מפרישים חלה ממצות שלא הופרשה מהם חלה, ומכניס את היין והחזרת לצורך מרור של מצוה. יש להדר לקחת חסה למרור - ויש לבדוקה מחרקים, או להשתמש בחסה וכרפס שגדלו בשיטה המונעת חרקים. לכרפס לוקחים ירק שברכתו "בורא פרי האדמה", ויש המעדיפים את הירק "כרפס" (סלרי). מכניס חרוסת להטביל בה המרור, ומי-מלח להטביל בה את הכרפס. צולים את הזרוע (ואסור לאוכלו בליל הסדר), ומבשלים את הביצה, כדי שיהיו מוכנים מבעוד יום. לפני הדלקת נרות שבת יש להכין אש (נר נשמה) שתהיה לו אש מצויה למוצאי שבת וכן להכין נרות להדלקה בצאת השבת.

ביעור מעשרות

השנה היא שנת ביעור מעשרות. ראה בנספח לחוברת את פרטי הדיני ים.

שבת פרשת אחרי, י"ד ניסן, שבת הגדול

קבלת שבת וערבית כנהוג.

בבוקר משכימים לתפילה כדי לסיים סעודת שחרית לפני סוף שעה רביעית, בשעה 8.56. אחרי הסעודה מנערים את המפה מפירורי חמץ למקום בו ילכו לאיבוד, ואומרים "כל חמירא".

רוב הפוסקים אומרים לא לפצל את סעודת השחרית לשניים (על ידי ברכת המזון באמצע הסעודה), כדי לקיים סעודה שלישית על לחם בבוקר, כי אפשר לקיימה אחר הצהרים בבשר ודגים או בפירות. משעה עשירית אין לאכול תבשיל המכיל קמח מצה. אסור לאכול במשך היום מצה הראויה למצוות אכילת מצה בלילה, אבל מותר לאכול עד השעה העשירית מצה עשירה או מבושלת שאין יוצאים בה ידי אכילת מצה בלילה. יש המתירים רק עד 4 שעות ביום - זמן היתר חמץ. לדעת ה"נודע ביהודה" מותר עד חצות, אך לא נהגו כמוהו.

יצירות לשבת הגדול כנהוג. מפטירים בנביא (מלאכי ג,ד) "וערבה" עד סוף הספר, וחוזרים על הפסוק שלפני האחרון "הנה אנכי שולח וכו'". אין אומרים "אב הרחמים".

במנחה קוראים לשלשה בפרשת קדושים, ואין אומרים "אב הרחמים" ולא "צדקתך צדק".

אחרי מנחה נוהגים לומר את ההגדה מ"עבדים היינו" עד "לכפר על כל עונותינו" (מנהג הגר"א לא לאומרו). מפסיקים לומר "ברכי נפשי" בשבתות במנחה.

בשבת אין לעשות שום הכנות לליל הסדר עד צאת השבת.

א' דפסח, יום א' ט"ו ניסן

בהדלקת הנר אחר צאת השבת מברכים לפני ההדלקה "להדליק נר של יו"ט", ו"שהחיינו".

ערבית. תפילת יום טוב. ותודיענו. לפני קדיש תתקבל אומרים ברוב בתי הכנסת הלל שלם. אין מקדשים בבית הכנסת.

מתחילים את הסדר כשהוא לילה ודאי, אבל לא יאחר מדי. נשים חייבות בכל מצוות ליל הסדר. בקידוש מוסיפים גם הבדלה לפי סדר יקנה"ז: יין (ברכת הגפן), קידוש (אשר בחר בנו), נר (בורא מאורי האש), הבדלה (המבדיל), זמן ("שהחיינו"). חובה מן התורה לאכול כזית מצה שמורה בלילה הראשון של פסח, ויש המעדיפים מצת יד למצת המצווה. כל אחד מהמסובין חייב לאכול לפחות כזית מצה, ויש להכין מצות שמורות במידה המספיקה לכל המסובים. נוהגים לאכול כשני זיתים בתחילה, אחד מהמצה העליונה ואחד מהאמצעית, ועוד כזית למצת כורך. האפיקומן נאכל אחר גמר הסעודה, כשהוא שבע, קודם חצות, 0.37 לפי שעון קיץ. אין לאכול אחר האפיקומן, אבל מותר לשתות מים. אין קוראים קריאת שמע על המיטה בליל פסח (בחו"ל בשני הלילות) רק פרשה ראשונה, ברכת "המפיל" והפסוק "בידך אפקיד רוחי", להראות שהלילה הוא ליל שמורים.

שחרית של יום טוב, הלל שלם, קדיש תתקבל. "אין כמוך", אב הרחמים, אומרים י"ג מדות ורבש"ע של יו"ט. מוציאים שני ספרי תורה, באחד קוראים לחמשה בפרשת בא "משכו" עד "צבאותם", חצי קדיש, ובשני למפטיר בפרשת פנחס "ובחודש הראשון". מפטירים ביהושע ה,ב "בעת ההיא" עד (ו,א) "אין יוצא ואין בא". י-ה אלי, אשרי, "יהללו", "לדוד מזמור".

מוסף: אחרי הכנסת הספרים להיכל משאירים הארון פתוח לתפילת טל, ומתחילים: "אלוהינו ואלוהי אבותינו טל תן לרצות ארצך" עד "לשבע ולא לרזון", חצי קדיש. האומרים תפלת טל בחזרת הש"ץ, מרזיזים "מוריד הטל" לפני מוסף, מפסיקים לומר "משיב רוח" ואומרים "מוריד הטל".

לא אמר "מוריד הטל" אינו חוזר, אבל אם אמר "מוריד הגשם", אם לא אמר ברוך אתה ה' - חוזר ל"אתה גבור", ואם סיים הברכה, חוזר לראש התפילה. וכן הדין עד שיעברו 30 יום, המסופק אם אמר "מוריד הגשם" - חוזר.

שיר של יום: "בצאת ישראל ממצרים".

מנחה. תפלה של יו"ט.
ערבית-של חול - אתה חוננתנו - יעלה ויבוא - ספירת העומר

מאורות הסיפור החסידי

מספרים שפעם בא יהודי אל הרב רבי לוי יצחק מברדיצ'ב ואמר לו: רבי, אתה יודע שאני עשיר ולא חסר לי דבר. אלא שימי הפסח באים ואני משתוקק לראות את פני של אליהו הנביא.

כבר שנים רבות שאני מחכה לו והוא לא בא. מה לא עשיתי? קניתי גביע של כסף מהודר ויקר לכבודו ואני מקפיד לפתוח לכבודו את הדלת בלב שלם כל ליל הסדר אבל מעולם לא זכיתי לראותו. עשה רבי שאראה את אליהו הנביא לפחות פעם בחיי התחנן היהודי בלב שלם.

התבונן רבי לוי יצחק מברדיצ'ב ביהודי ואמר לו – אם רצונך לראות את אליהו הנביא סע לעיירה גרוסלבה ושם תשאל על רבי מאיר, לך אליו וערוך אצלו את הסדר.

בשמחה רבה הכין עצמו היהודי העשיר ולאחר נסיעה ארוכה בעגלה הגיע לאותה עיירה וחיש מהר הגיע לביתו של רבי מאיר.

משעמד רבי מאיר על טיב הביקור מהר להסביר בפנים עצובות כי לא יוכל לארח אותו לסדר מאחר ואין לו דבר מוכן.

הוציא היהודי העשיר חבילת שטרות וביקש מרבי מאיר לקנות ולהכין כל מה שנחוצו. שלא יחסר דבר ביקש ממנו (בסתר ליבו רק הוא ידע שכדאי לעשות הכל שהרי כאן הוא יזכה לראות את אליהו הנביא) הלך רבי מאיר קנה מצות, ובשר ודגים ויין בקיצור את כל צרכי החג.

בגדים לילדיו וכל שהיה נחוץ ואכן כל המשפחה נתכנסה בשמחה גדולה ושרו את שירי החג והעשיר דאג לכוסו של אליהו והסדר נגמר וכל בני הבית כבר נרדמו והעשיר שלנו יושב עצוב מאוד, אליהו הנביא לא הופיע.

האומנם הייתכן שרבי לוי יצחק מברדיצ'ב יכזב?

לאחר הפסח חזר והלך אל הרב ואמר לו רבי הבטחת ואני לא ראיתי את אליהו הנביא.

התבונן בו הרב ואמר לו כשהוא קורן באושר – דע לך שאותו ליל סדר אתה היית עבור רבי מאיר ובני משפחתו אליהו הנביא הם מאמינים באמונה שלמה כי אתה אליהו הנביא והוסיף הרב ואמר בכל אחד מאיתנו יש משהו מאליהו הנביא זכור לטוב וזה הטוב שבקרבתו.

מאורות ר"ל

מצרים - וישראל!...

איזו תהום ענקית הפרידה בין שני העמים האלה. איזה מרחב אשר לא ימד הבדיל בין העם המצרי והעם העברי. וכמה רב ועצום היה הניגוד בין תורת ישראל ובין דעותיה והשקפותיה של צוען מצרים.

אלה היו שתי השקפות עולם, שתי קולטורות, שתי נטיות מתנגדות, מכחישות וסותרות זו את זו. אלילות, עריצות, עבדות, פריצות התאווה והזימה, בהמיות, זוהמא, כשפים, - אלו הן אותות הקולטורה המצרית. ואחדות צרופה, אהבה וחסד, חרות ומנוחה, שוויון ויושר, נקיות וטהרה, - אלו הן יסודות התורה הישראלית. והקולטורה המצרית התאמצה בכל כוח ידה המסואבה למעך ולהשקיע בתוך נדבכי הפירמידות את כל הכוחות הרעננים שבאומה העברית, ולהשקיע אותם בנמ"ט שערי הטומאה שלה.

ואולם זה העם הרצוף היה כחלימיש צור וכעשת ברזל ממורט ולא נתן את עצמו להשקיע בתוך טיט-הקיקלון של תועבת הגילולים המכערת את בעליה. לעם עבדים זה היו נטיות מיוחדות, לו היו זכרונות-קדומים שלו, יחס משפחה שלו, שפת הורים שלו, מסורת בית אבות שלו, נטועה עמוק עמוק בקרב נפשו פנימה - ועל רכושו הרוחני הזה לא רצה לוותר גם בהיותו שקוע ביוון רפש של גלות ושל שעבוד. והיא שעמדה לו לצאת מתחת עול סבלות גוי-רהב, לצאת מעבדות לחרות ומשעבוד לגאולה...

... זה סוד יציאת מצרים בכל הדורות ובכל הזמנים. כי לא לשם שלטון ועריצות יצא העם העברי ממצרים. לא כדי לבנות לו בית עבדים בארצו יצא מתחת יד אדונים קשים, ולא כדי לחלל את קדשי אומתו ולהכניס את הזוהמא המצרית לתוך משפחתו על אדמת אבות - ירד ה' להצילו. מתוך טיט היוון של גלות מצרים יצא העם העברי על-מנת להכנס ולהטבל בתוך המעין הטהור של התורה הישראלית. במקום הפירמידות שהשקיע בהן את דמו ודם בניו ובנותיו - קיבל את לוחות העדות, ותחת מסתרי הערפל של תעתועי מצרים והבליה קלט וספג לתוך קרבו את הדעות הברורות והצורפות אשר בתורת היהדות.

כי תנאי מפורש הותנה מטעם ההשגחה העליונה: "בהוציאך את העם הזה ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה"... ופרשת "יציאת מצרים" זו עלינו לזכור כפעם בפעם וביחוד בשעה שמתקנים אנו את עצמנו לגאולה ולחרות.

רי"מ חרל"פ, "התור"